

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 55 STOCKHOLM

Datum 2011-11-07
Dnr 32-2011-0738

Granskning av upphandling vid Riksantikvarieämbetet

Som ett led i den årliga revisionen av Riksantikvarieämbetet (RAÄ), har Riksrevisionen granskat RAÄ:s rutiner för upphandling och inköp som sker genom direktupphandling.

Granskningen har resulterat i iakttagelser som Riksrevisionen vill fästa RAÄ:s uppmärksamhet på i denna revisionsrapport.

Riksrevisionen önskar information senast 2011-12-07 med anledning av dessa iakttagelser.

Sammanfattning

RAÄ köper årligen varor och tjänster till väsentliga belopp. Som ett närmevärde kan nämnas att myndighetens driftskostnader exkl. personal- och lokalkostnader uppgick till ca 87 mnkr år 2010. Goda rutiner för inköp och upphandling är därmed avgörande för effektiviteten i verksamheten, för att uppnå god hushållning med statens medel samt för att uppnå det krav på affärsmässighet som ställs i lag (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU).

Riksrevisionen har därför granskat RAÄ:s interna styrning och kontroll avseende upphandling generellt. Med anledning av att LOU preciserades under år 2010 avseende beloppsgränser för när direktupphandling är tillåten, har vi också särskilt granskat RAÄ:s direktupphandlingar under 2011.

Riksrevisionens granskning visar framför allt att RAÄ under kommande år i högre omfattning behöver följa LOU:s krav avseende direktupphandling. Under perioden januari till oktober 2011 har RAÄ överskridit de beloppsgränser som är fastställda i lag. Under årets tio första månader har direktupphandling skett med belopp som överstiger det lagstadgade beloppet (288 tkr) från sex leverantörer, varav inköpen från två leverantörer även överstiger det så kallade tröskelvärdet. Det samlade värdet av dessa inköp uppgår till ca 6 mnkr.

Härutöver bör RAÄ öka samordning, kontroll och uppföljning av inköp inom myndigheten.

Direktupphandlingar har skett genom avsteg från LOU

Med direktupphandling avses inköp som sker utan att föregås av att anbud från olika leverantörer inhämtas.

Den 15 juli 2010 ändrades LOU i några avseenden. Bland annat fastställdes det högsta tillåtna beloppet för när direktupphandling får ske. Tidigare angav lagen att direktupphandling bara fick tillämpas ”om kontraktets värde är lågt eller om det finns synnerliga skäl”. Lagändringen innebär att det högsta tillåtna beloppet fastställs i lagen till högst 15 % av det tröskelvärde som gäller för kommuner och landsting vid upphandling av varor och tjänster (ca 1,9 mnkr), vilket motsvarar ca 288 tkr.

Riksrevisionens granskning omfattar inköp under perioden januari – oktober 2011. Riksrevisionen har noterat att RAÄ under denna period inte har följt lagen avseende högsta tillåtna belopp för direktupphandling och att takbeloppet har överskridits i sex fall. I två fall har även det så kallade tröskelvärdet överskritids, utan att ett upphandlingsförfarande har tillämpats. Det samlade värdet av dessa inköp uppgår till ca 6 mnkr och de har i allt väsentligt anknytning till konserveringstjänster vid den arkeologiska uppdragsverksamheten. Riksrevisionen bedömer att dessa inköp istället borde ha skett genom ett upphandlingsförfarande. Riksrevisionen har dock noterat att RAÄ fr.o.m. den 1 november 2011 har ett upphandlat avtal gällande konserveringstjänster.

Riksrevisionen har uppmärksammat att RAÄ inte gör rutinmässiga kontroller av gjorda inköp per varuslag/tjänst löpande under året, för att säkerställa att gränsen för direktupphandling inte överskrids.

Genom att myndighetens interna riktlinjer och LOU inte har följts, bedömer Riksrevisionen att RAÄ har gjort direkta avsteg från huvudprincipen om affärsmässighet som finns i lagen. Konsekvensen av att göra inköp utan föregående upphandling är att myndigheten inte fullt utnyttjar de fördelar som uppkommer i en konkurrenssituation. Kostnaderna, både för RAÄ och för staten som helhet, riskerar därmed att bli högre än vad som vore fallet om upphandling genomförts eller avrop från befintliga statliga ramavtal hade skett.

Riksrevisionen *rekommenderar* RAÄ att säkerställa att hela myndigheten hanteras som en upphandlande enhet. Myndigheten bör fortlöpande ställa samman inköp av liknande varor och tjänster som skett under ett och samma år för att kontrollera att inte beloppsgränsen för direktupphandling överskrids.

Effektivitet och affärsmässighet i inköpsverksamheten kan förbättras

Vid inköpsorganisationen på RAÄ finns en upphandlare som i huvudsak arbetar med myndighetens upphandlingar. Upphandlaren har också har samordningsansvaret för myndighetens samlade inköp. Riksrevisionen har granskat två upphandlingar som RAÄ har genomfört. Resultatet av granskningen var tillfredsställande, varför Riksrevisionen bedömer att de upphandlingar som myndigheten själv utför följer lagens krav.

Däremot sker ingen samordning av myndighetens samlade inköp för att fånga upp att gränsen för direktupphandling inte överskrids. Detta är en viktig aspekt av en effektiv och affärsmässig inköpsverksamhet, vilka RAÄ nu inte lever upp till. Därmed bedömer Riksrevisionen att det för närvarande inte finns förutsättningar för RAÄ att kunna följa lagen i alla hänseenden.

Riksrevisionen *rekommenderar* därför RAÄ att öka samordning, kontroll och uppföljning av inköp inom myndigheten så att dessa sker affärsmässigt, i konkurrens, med objektivitet och i enlighet med LOU och myndighetens interna regler.

Ansvarig revisor Marie Örtengren har beslutat i detta ärende. Uppdragsledare Linda Plahn har varit föredragande.

Marie Örtengren

Linda Plahn

Kopia för kännedom:

Regeringen